

KONYA ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE MAHLÂS ALMA¹

Öğr. Gör. Dr. Aziz AYVA
Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
azizayva@selcuk.edu.tr

Özet

Mahlâs, Türk saz şiirinde ve âşıklık geleneğinde, âşıkların asıl adları yerine kullandıkları takma adlarına verilen addır. Zamanla, âşıkların ilk adları unutulmuş ve mahlâslarıyla anılır olmuşlardır. Âşıklık geleneğinde, âşıkların mahlâs almaları çok çeşitli şekillerde olabilmektedir. Biz bu yazımızda, Anadolu âşıklık geleneğinde önemli bir yere sahip olan Konya âşıklık geleneği içerisinde yer alan âşıkların, âşıklık geleneğinde "takma ad" olarak da bilinen mahlâs almalarını / kullanmalarını inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık geleneği, Konya, mahlâs alma, Konyalı âşıklar.

ASSUMING A PSEUDONYM IN THE TRADITION OF MINSTRELSY IN KONYA

Abstract

Mahlas is the name given to the pseudonyms which minstrels use in the Turkish poetry and tradition of minstrelsy. In time, the original names of minstrels were forgotten and they began to be remembered with their mahlas, pseudonyms. Minstrels' assuming pseudonyms can take place in various forms in the tradition of minstrelsy. In this study, we will study the assumption/use of mahlas, also known as pseudonyms in the tradition of minstrelsy, by minstrels in the tradition of minstrelsy in Konya, which boasts a significant place in the Anatolian tradition of minstrelsy.

Key Words: Tradition of minstrelsy, Konya, assuming a mahlas, minstrels of Konya

¹ Bu makale, Konya Âşıklık Geleneği ve Âşık Ataroğlu Hayatı-Sanatı-Şiirleri-Şiirlerinin Tahlili (Konya 2005) adlı doktora tezinden yararlanılarak ve bilgiler güncelleştirilerek oluşturulmuştur

Gerek yetiştirdiği âşıkların çokluğu, gerek geleneğin beslendiği kaynakların zenginliği ve bir dönem burada faaliyet gösteren âşık kahvelerinin varlığıyla Konya ilimiz, Anadolu âşıklık geleneği içerisinde müstesna bir yere sahiptir. Konya'nın tarihî ve dinî kimliği uzun yıllar boyunca bir arada yaşamış ve bu mozaik de, burada gelişen âşık edebiyatına, sanatkârların eğitimleri ve konu dağarcıkları ölçüsünde yansımıştır. Öyle ki, burada gelişen âşık edebiyatı; tarihî devirlerden gelen ozanlık geleneğinden, burada filizlenip tüm dünyaya yayılan ve halkla iç içe yaşayan *Melevî geleneğinden* veya bu geleneğin çevresinde gelişen *dinî-tasavvufî Türk edebiyatından* ve Konya'ya özgü olan *mahallî eğlence kültürü* olarak adlandıracağımız *âşık meclisleri* ve *oturak âlemlerinden* beslenmiş ve bu kaynak zenginliği de, bu çevrede gelişen âşık edebiyatının şekil ve muhteva açılarından zengin bir görünüme kavuşmasını sağlamıştır. Sonuç itibariyle; Konya tarihî, dinî ve mahallî kimliğiyle âşıklık geleneği içerisinde önemli bir merkez olmuştur. Konya; bu tarihî misyonunu, 1966 yılından beri, 41 yıldır süregelen (*Türkiye*) *Âşıklar Bayramı*'yla bugün de yaşatmaktadır.

Konya'da âşıklık geleneğinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Mahmut Ragıp Gazimihal'in görüşleri dikkat çekicidir. Gazimihal, Konya'da âşıklık geleneğinin zenginliğiyle ilgili olarak **Konya'da Musiki** adlı (Ankara 1947) eserinde şöyle demektedir:

"Selçukî Konyası'nda kopuzlu ozanların şölenlerde erlik destanları okuduklarını en eski kaynaklara dayanarak kitabımızın ikinci bölümünde söylemiştik. Henüz o asırlarda Türkçe sözlerle perdesizlik etmek geleneğini yaşatmış olan işte bu ozanlar, asıl Oğuz halk musikisinin yolunda yürüyor, uğurunda çalışıyorlar. Var olsunlar. Yaşama gücünü kendi iç zenginliğinden ve güzelliğinden alan bir varlık..."

Coşkun âşıklar Konya bölgesinde hiçbir asırda eksik olmamış. Geçen asırdan Koca Ahmed, ustası olduğu sazını boynuna vurarak diyar diyar dolaşmış. İmam Yahya'ya vurgunluğundan Kerbelâ'ya kadar giderek orada ölmüş... On iki yaşındayken saz çalıp şiirler söylemeye başlayan Emine Hanım daha seyrek yetişen kadın saz şairlerindendi... Parmaksız lâkabıyla tanınan şair Cemalî (Ahmet), Cevlanî, Feşânî, Gufranî, Hasan Hüseyin, Hikmetî, Kemterî, Kenzî (ki sazıyla diyar diyar dolaşarak daimî surette âşıklarla temasta kalan iyi bir Karamanlı sazıymış), Lokmanî, Merdanî, Bektaşî nefesleri bulunan Rıza Efendi, Âşık Mehmet, Şevkî, eşsiz sazını padişaha da beğendiren Şem'î, keza padişahın beğendiği Silleli Surûrî, kardeşi Kör Zehrî hep şiirler bırakmış, sazdaki ustalıkları hatıralarda yaşamış halk musikicileridir. Birtakımları da, başka çalgılar kullanarak okumakla tanındılar. Düğünlerde tef çalarak ağıt söyleyen Salıha Abla (Seydişehirli), gençliğinde keman çalarak güzel sesini kullanmış olan Nigârî (Silleli), Gülizar Hanım bu cümleden olan halk şairlerindendi... Şiir söylemedikleri için unutulup giden sazcuların sayısı şüphesiz ki daha da çoktu. Halk şairinin kendi şiirlerini sesle okuyarak tanıtması, bunun için de, sesine kendi sazıyla yoldaşlık

etmeye koyulması biraz da ümmîliğin icaplarından olarak doğmuş ve tutunmuş bir gelenektir. O bölgedeki saz şairliği yalnız Konya merkezinin inhisarında kalmamış, görünüşe göre, hele Sille her nedense pek verimli olmuştur. Konya bölgesinin yanık gönüllülerle dopdolu bulunması sanat ilerisi bakımından pek önemlidir." (Gazimihal, 1947: 45-46).

Konya'da âşık ve saz ustaları yüzyıllar boyunca varolagelmiştir. Gazimihal'in ifadesiyle "Konya'da coşkun âşıklar hiçbir asırda eksik olmamış."tır. Gazimihal bu konuda, "Görülüyor ki unutulmuş veya ikinci kuvvette görülmüş olanların adları eksik kalmış bulunmasına rağmen, Konyalı âşıkların ve saz ustalarının listesi - birçok asrı saran hâliyle- oldukça uzun sürebilmektedir." demektedir ve Konya'daki âşıklık geleneğinin varlığına, eskiliğine ve canlılığına işaret etmektedir (Gazimihal, 1947: 60).

Konya'da âşıklık geleneği, birçok kaynaktan beslenmiş ve bu kaynak çeşitliliği de geleneğin şekil, muhteva ve kadro açılarından zengin bir görünüme sahip olmasına etki etmiştir. Konya'da geleneğin beslendiği başlıca kaynakları şöyle sıralayabiliriz:

- a. 16. yüzyıldan itibaren, Anadolu'da sistemli bir şekilde üretilen âşık tarzı ürünler,
- b. Mevlevîliğin halk musikisine önem vermesi ve böylece bu kültürün halk kültürüyle kaynaşması,
- c. Âşık Şem'î, Âşık Dertli ve Silleli Surûrî'nin de devam ettikleri, Konya'da bir yüzyıl faaliyet gösteren *Türbe ve Ayakçı Kahveleri*,
- ç. Gerek kendi eserlerini, gerekse Konyalı usta âşıkların eserlerini sazları ve çalgılarıyla âşık meclislerinde seslendiren saz sanatçıları (âşıklar, türkücüler, musikişinaslar, neyzenler, sazandeler vb.),
- d. Konya'nın kendine özgü musiki anlayışı, mahallî eğlence kültürü, oturak âlemleri, Konya geceleri, Konya baranaları vb.
- e. Konya'nın zengin tarihî ve kültürel geçmişi,
- f. 41 yıldır Âşık Bayramları'nın bayraktarlığını yapan ve ülkemizin en uzun süreli bayramı olan *Türkiye (Konya) Âşıklar Bayramı*.

Mahlâs, Türk saz şiirinde ve âşıklık geleneğinde, âşıkların asıl adları yerine kullandıkları *takma adlarına* verilen addır. Zamanla, âşıkların ilk adları unutulmuş ve mahlâslarıyla anılır olmuşlardır. Âşıklık geleneğinde, âşıkların mahlâs almaları çok çeşitli şekillerde olabilmektedir. Araştırmacılarca genel kabul gören üç önemli yol şunlardır:

a. Şeyh veya pir elinden içilen badeden sonra, şeyh veya pirin, âşık namzedine mahlâsını söylemesi: (Çıldırılı Âşık Şenlik, Âşık Müdamî (Sabit Ataman), Âşık Sümmanî vb.),

b. Üstadlar, imamlar ve tarikat şeyhleri vasıtasıyla mahlâs alma: (Âşık Burhanî'nin mahlâsını Âşık Dermanî, Âşık Reyhanî'nin mahlâsını ustası Bayburtlu Hicranî, Âşık Çerkezoğlu'nun mahlâsını Turgut Günay, Âşık İhsanî'nin mahlâsını Avlarlı Şeyh Muhammed Lutfî vermiştir vb.),

c. Âşıkların, kendi mahlâslarını kendilerinin seçmesi: Âşıklar, genellikle ad ve soyadlarını, seyrek olarak da hoşlarına giden, kendileriyle özdeşleştirdikleri bir sıfatı mahlâs olarak seçmektedirler. Bu sıfatlar çoğu zaman nispet î'siyle kullanılmaktadır: (Âşık Mehmet, Âşık Gülhânî, Âşık Torunî, Âşık Zamanî, Âşık İmamî, Âşık Veysel, Âşık Çobanoğlu, Âşık Şeref Taşlıova, Âşık Ataroğlu, Âşık Özhanî, Âşık Aliyâr vb.).

Doğan Kaya'nın, Sivaslı âşıklardan hareketle, Anadolu âşıklık geleneği içerisinde, mahlâs almayla ilgili olarak tespit ettiği yöntemleri, konumuzu tamamlayacağı düşüncesiyle aşağıda veriyoruz:

“1. İsim ve soy isimlerle ilgili mahlâslar

a. İsmi mahlâs olarak kullanılması

- İsmi mahlâs kullanma
- İki ismi mahlâs kullanma
- İsme mensubiyet eki getirerek bunu mahlâs kullanma

b. İsmi başına bir sıfat getirerek bunu mahlâs kullanma

c. İsmi sonuna bir sıfat getirerek bunu mahlâs kullanma

ç. İsmi ve soy ismi mahlâs olarak kullanılması

d. İsme ve soy isme sıfat getirilerek kullanılan mahlâslar

e. Soy ismi mahlâs olarak kullanılması

f. Soy ismi başına bir sıfat getirerek kullanılan mahlâslar

g. Soy ismi sonuna bir sıfat getirerek kullanılan mahlâslar

2. İsimlerin dışında kullanılan mahlâslar

a. Birisi tarafından verilen mahlâslar

- Rüyada mahlâs alma
- Gerçek hayatta mahlâs alma
- Kundaktaki çocuğa mahlâs verme

b. Âşığın kendisi tarafından alınan mahlâs

- Çevrenin etkisiyle alınan mahlâslar
- Âşığın uygun bulduğu bir kelimeyi mahlâs alması

c. Nasıl alındığı tespit edilemeyen mahlâslar” (Kaya, 1994: 85-86).

Aşağıda, Konya âşıklık geleneğinde mahlâs kullanmayla veya Konyalı âşıkların mahlâs almalarıyla / kullanmalarıyla ilgili tespitlerimizi sıralamak istiyoruz. Mahlâs alma / kullanma yöntemlerindeki çeşitliliğe bakarak, Konya’da geleneğin bütün zenginliğiyle yaşamış / yaşamakta olduğunu söyleyebiliriz. Biz, Konya âşıklık geleneğindeki mahlâs kullanma çeşitliliğini 22 başlık altında ele aldık. Aşağıdaki listedeki sayının artırılabilceğini veya azaltılabileceğini belirtmek istiyoruz:

1. Adların mahlâs olarak kullanılması: Konya âşıklık geleneğinde, mahlâs seçiminde en sık karşılaştığımız yol, adların mahlâs olarak kullanılmasıdır. Mahlâs seçiminde en çok başvurulan yol, tabii ki bir geleneği ifade eden **âşık** kavramının gerek tek başına gerekse bir sıfat olarak başka bir kelimeyle (çoğunlukla da ad veya soyaddır.) birlikte kullanılmasıdır. Bu yolla mahlâs kullanan âşıklarımız, geleneğe olduğu gibi Konya’da da ilk sırayı almaktadırlar: Âşık Ömer, Âşık Mehmet [Yakıcı], Âşık Tahir, Âşık Tefik, Âşık Ali, Âşık Hasan, Âşık İbrahim, Âşık Hüseyin, Mustafa, Mehmet, Said Ağa. Adların mensubiyet ekiyle mahlâs olarak kullanılması da oldukça yaygındır: Âşık Edibî, Âşık Hikmetî, Şevkî, Celâlî, Seyyid Seyfî vb. (Kışmir, 1966: 2; Yakıcı, 1994: 177-201; Sakaoğlu, 2003: 100-123; Ayva, 2005: 93-100).

2. Soyadlarının mahlâs olarak kullanılması: Özellikle, günümüz Konya âşıklık geleneğinde âşıklar mahlâslarını soyadlarına bağlı olarak seçmişlerdir: Âşık Coşkunî, Âşık Ataroğlu, Âşık Özhanî, Âşık Karaçay, Âşık Aliyâr vb. Soyadlarının mahlâs olarak kullanılmasında da mensubiyet ekinin sıklıkla kullanıldığı da dikkatimizi çekmektedir (Kışmir, 1966: 2; Yakıcı, 1994: 177-201; Sakaoğlu, 2003: 100-123; Ayva, 2005: 93-100; Ayva, 2006a: 19-35).

3. Âşığın fiziksel veya psikolojik özelliklerini niteleyen bir kelimeye veya beğenilen bir kelimeye mensubiyet eki getirilmek suretiyle mahlâs kullanma: Âşıklık geleneğinde sıkça karşılaştığımız bu yöntemle mahlâs kullanan âşıklar Konya’da da oldukça fazladır: Cevrî, Devamî, Âşık Zamanî, Kemalî, Hikmetî, Kemterî, Lokmanî, Merdanî, Safderî, Seyrânî, Türâbî, Ülfetî, Zârî vb. (Kışmir, 1966: 2; Yakıcı, 1994: 177-201; Sakaoğlu, 2003: 100-123; Ayva, 2005: 209-210, 210-211, 252-254).

4. Âşıklık geleneğinin kökü olan ozan / baksı geleneğindeki ozan kelimesinin mahlâs olarak kullanılması: Günümüz Konya âşıklık geleneği temsilcilerinden Öksüz Ozan ve Derviş Ozan, mahlâs olarak bir sıfatla birlikte **ozan** kelimesini tercih etmişlerdir. Ayrıca, Âşık Ataroğlu da, şiir kitabının adını, **Ozan**

Gözüyle / Ozan Sözüyle şeklinde koymuştur. O, bu terimi mahlâs olarak kullanmamakla birlikte; hem şiirlerinde sıkça kullanmak suretiyle, hem de âşıkların *ozanların piri* olarak kabul ettiği Dede Korkut soyundan geldiklerini ifade ederek, kendini günlük hayatta ve âşık meclislerinde bir **ozan** olarak adlandırmıştır (Ayva, 2005: 311-312, 312-316).

5. Daha çok dinî-tasavvufî çevrelerdeki şairler tarafından tercih edilen Derviş, Baba, Kul sıfatlarının isimlerle birlikte mahlâs olarak kullanılması: Konya ili, dinî-tasavvufî Türk edebiyatının önemli merkezleri arasında yer aldığı için, burada yetişen âşıklar arasında, bu edebiyatın gelenekleri doğrultusunda mahlâs seçenler de görülmüştür: Derviş Ali, Derviş Halil, Hulûsi Baba, Cevlânî Baba, Hâkî Baba, Kul Mahmut, Kul Mustafa, Kul Hüseyin vb. Günümüz Konya âşıklık geleneğinde, Âşık Hüseyin (Bozkır) de şiirlerinde sık sık *Kul Hüseyin* mahlâsını kullanmaktadır. Ayrıca, Âşık Şem'î de âşıklar arasında *Şem'î Baba* olarak anılmıştır (Kışmır, 1966: 2; Yakıcı, 1994: 177-201; Sakaoğlu, 2003: 100-123; Ayva, 2005: 177-178, 193-194, 191-192, 209, 197-198, 218, 228-229).

6. Âşıklık geleneğinde ve Türk kültüründe değişik anlamları ve işlevleri olan Deli sıfatının isimlerle birlikte mahlâs olarak kullanılması: Deli Ömer, Deli Mustafa Remzî, Deli Mehmed vb. (Gazimihal, 1947: 52-57; Yakıcı, 1994: 177-201; Sakaoğlu, 2003: 100-123; Ayva, 2005: 201, 210-211, 234)

7. Yaşanan trajik olaylara bağlı kalınarak uygun bir kelimenin mahlâs olarak kullanılması: Âşık Figânî, zamanın acı, trajik olaylarından müteessir olmuş, bunları şiirlerinde dile getirmeye çalışmış kalender bir âşıktır. O, çektiği sıkıntılardan dolayı *Figânî* mahlâsını almıştır. Özellikle divanlarının, kendi hayatının perişanlığını, destanlarının saltanatın ezici baskısı altında inleyen köylülerin ıstaplarını dile getirdiğini düşünürsek, bu mahlâsın gelişigüzel seçilmediğini de anlayabiliriz. Sille'de, yetiştirdiği âşıklarla önemli bir aile olan Kurt Mehmet Oğulları'ndan Kör Bekir de, hem yaşadığı olumsuz olayların etkisiyle, hem de kardeşi Surûrî'nin İstanbul'da zehirlenmesinden duyduğu üzüntüyle *Zehrî* mahlâsını kullanmıştır. Hayatı sıkıntılar içinde geçen, âdeta sürekli olarak sürgün hayatı yaşayan Konya âşıklık geleneği içerisinde değerlendirdiğimiz Bolulu İbrahim; dertli, çileli hayatından dolayı *Dertli* mahlâsını almıştır. Konya'nın Taşkent ilçesinden Âşık Garip (Hasan Hüseyin Erden), mahlâsını, *yaşam koşullarındaki zorluklar karşısında kendini garip hissettiği, sevdiği kızı alamadığı, hayatı yokluklar içerisinde geçtiği için Garip* olarak seçmiştir (Akça, 1939: 1582-1585; Yakıcı, 1994: 177-201; Ayva, 2005: 271-274, 253-255, 284-286, 312-316).

8. Şiire ve sanata olan duyarlılığın etkisiyle uygun bir kelimenin mahlâs olarak verilmesi: Âşık Şem'î'ye mahlâsı, irticalen şiir söylemeye yatkın ve düşkün olması, belirli bir tahsil görmemesine rağmen ince düşüncesi, zekâsı, hazırcevaplığı, espirileri, etrafındaki insanları aydınlatması ve örnek davranışları sebebiyle büyükleri tarafından verilmiştir (Halıcı, 1982: III-XIII; Ayva, 2005: 185-191).

9. Bilgisi, zekası ve derslerinde gösterdiği başarılarından dolayı, uygun bir kelimenin mahlâs olarak verilmesi: Asıl adı Ömer olan *Kâşif*e mahlâsı, derslerinde gösterdiği başarıdan dolayı hocası tarafından verilmiştir (Ergun, 1936; Köprülü, 1962; Ayva, 2005: 178-181).

10. Ailesindeki şöhretli bir âşığa bağlı olarak mahlâs kullanma veya büyüklerinin ünüyle anılma: Emine Hanım, Âşık Şem'i'nin torunu olduğu için şiirlerinde; *Şem'i'nin Kızı*, *Şem'i'nin Gülü* gibi mahlâslar kullanmıştır ([Ergun-Uğur], 2002: 48-51; Ayva, 2005: 258-259).

11. Kendisine bir usta bulamadığı veya ustası olmasını istediği âşıkların kendisine ilgi göstermediği için Öksüz sıfatını mahlâs olarak kullanma: Ahmet Yıldırım, yıllarca usta âşıklardan ustası olmasını istemiş, başta Ataroğlu olmak üzere, birçok usta âşığın kapısını çalmıştır. Ne yazık ki hiçbiri Öksüz Ozan'a ustalık yapmayı kabul etmemiştir. Ahmet Yıldırım da, bu duruma içerlemiş ve kendi kendine *Öksüz Ozan* mahlâsının seçmiştir (Alptekin, 2003; Ayva, 2005: 312-316).

12. Yaşadığı köyün, beldenin, ilçenin adından mahlâsını alma: Âşık Sazlı, mahlâsını köyü Sazlı (Konya/Bozkır)'dan almıştır. Baybağanlı Âşık Kul Mustafa da köyüyle anılan âşıklarımızdandır. Rıza Efendi de, Apa (Çumra) köyünden dolayı *Apalı'nın Rıza / Apalızâde Rıza* diye anılmıştır. Ermenekli Hasan Tahsin Efendi, Seydişehirli Kıl Mehmet, İsmilli Tahir, Silleli Surûrî ve Silleli İbrahim Ağa gibi âşıklar da, yine yaşadıkları veya doğdukları beldelerle anılmışlardır (Akça, 1945: 7-8; Özsoy, 1986; Yakıcı, 1994: 177-201; Sakaoğlu, 2003: 100-123; Ayva, 2005: 204, 228-229, 238-239, 270-271, 2453-248, 322-323).

13. Sevilen, beğenilen bir beldenin, ilçenin mahlâs olarak kullanılması: Âşık Meramî, Meram ilçesine duyduğu sevgiden dolayı, *Meramî* mahlâsını, ustası Feyzi Halıcı'nın da uygun görmesiyle kullanmaya başlamıştır (Ayva, 2005: 300-301).

14. Sevdiği kızın adını mahlâs olarak kullanma: Halil Yılmaz (Âşık Salihî), Saliha adında, sevdiği bir kızın adından esinlenerek şiirlerinde *Âşık Salihî* mahlâsını kullanmıştır (Taş, 1996; Ayva, 2005: 307-309).

15. Aynı adı taşıyan âşıkların karışmasını önlemek amacıyla birinin doğum yeriyle anılması: Konya'nın Sarıyakup Mahallesi'nde doğan Tahirî, İsmil'de doğan ve daha meşhur olan İsmilli Tahir'den ayırt edilmek amacıyla *Konyalı Tahir* diye anılmıştır ([Ergun-Uğur, 1926: 61-62; 2002: 188; Gazimihal, 1946: 5-6; Yakıcı, 1994: 177-201; Sakaoğlu, 2003: 100-123; Ayva, 2005: 205-206; 249-250).

16. Sülâle / oymak adının mahlâs olarak kullanılması: Çumra (Konya)'nın Dinek beldesinden olan Âşık Kadioğlu, Kadılar oymağının / sülâlesinin unutulmaması için *Kadioğlu* mahlâsını kullanmıştır. Bu mahlâsı, zamanla

benimsemesi üzerine de, Sarıhanlı olan soyadını mahkeme kararıyla *Kadioğlu* olarak değiştirmiştir (Alptekin, 2004; Ayva, 2005: 295-298; Ayva, 2006c: 6-10).

17. Usta bir âşık tarafından mahlâs verilmesi: Âşık Ataroğlu'na mahlâsını zamanın usta âşığı Âşık Şeref Taşlıova vermiştir. Âşık Hanoğlu'na mahlâsını usta bir âşık olan Kul Nuri vermiştir. Âşık Özhanî'ye de mahlâsını ustası Âşık Ataroğlu vermiştir. Âşık Meramî'ye de mahlâsını birçok âşığa mahlâs vermiş olan Âşık Fezaî (Feyzi Halıcı) vermiştir. Birçok mahlâs kullandıktan sonra, Nuri Şahinoğlu'na son olarak mahlâsını Âşık Fezaî vermiştir. Âşık Karaçay'a da mahlâsını usta âşık Öksüz Ozan vermiştir (Ayva, 2003: 59-79; Ayva, 2005: 301-303; Ayva, 2006a: 19-35; Ayva, 2006ç: 18-19).

18. Edebiyat dünyasından bilim adamlarının mahlâs vermesi: Mehmet Kaplan, Tahir Kutsi Makal ve Ahmet Kabaklı, daha önce babasının imamlığından dolayı *İmamoğlu* mahlâsını kullanan Bekir Sami Özsoy'a, *Seyyahî* ve *Devranî* mahlâslarını vermişlerdir (Halıcı, 1992: 358-359; Ayva, 2005: 301-303).

19. Birden fazla mahlâs kullanma: Günümüz âşıkları, mahlâs kullanmada bir birliğe varamamış ve şiirlerinde iki, üç hatta dört mahlâsı birden kullanmışlardır. Âşık Coşkunî; *Coşkunî*, *Âşık Coşkunî*, *Âşık Abdullah*, *Garip Abdullah* vb. mahlâsları kullanmıştır. Yine günümüz âşıklarından; Âşık Hüseyin (*Âşık*, *Âşık Hüseyin*, *Kul Hüseyin*, *Garip Hüseyin*), Âşık Hasan (*Âşık*, *Âşık Hasan*) ve Âşık Edibî (*Âşık Edip*, *Dertli Edip*, *Şair Edip*, *Edibî*)'nin de şiirlerinde üç-dört mahlâsı kullandığını görüyoruz (Uslu, 1998; Ayva, 2004: 14-17; Ayva, 2005: 278-279; 282-284; 291-295).

20. Kendi isteğiyle mahlâs değiştirme: Âşık Ömer, önceleri divan şairlerine özenerek *Adlî* mahlâsını kullanmış, daha sonra ise *Âşık Ömer* mahlâsını benimsemiştir. Konya âşıklık geleneği dairesinde değerlendirilmesi gerektiğine inandığımız Âşık Dertli de önceleri Lutfî olan mahlâsını *Dertli* olarak değiştirmiştir (Akça, 1944, 9-10, 17; Ayva, 2005: 178-179).

21. Hanım ve Abla sıfatlarının mahlâs olarak kullanılması: Konya âşıklık geleneğinde dikkatimizi çeken önemli bir husus da kadın âşıkların çokluğudur. Meselâ, Emine Hanım ile Şerife Hanım, Konya âşıklık geleneği içerisinde yetişmiş, ünleri tüm Anadolu'ya yayılmış güçlü kadın âşıklarımızdandır. Saliha Hanım ve Gül'izar Hanımlar defle ağıt söylemekte ustalaşmışlardır. Hediye Abla ile Alime Hoca Hanımlar ise *Konya sazı* ve *oturağından* ilham almışlar, bildikleri Konya türkülerini okumuşlar ve böylece gelenek içerisindeki yerlerini almışlardır. Bu kadın sanatçılar da şiirlerinde hanım, abla gibi sıfatları ya mahlâs olarak kullanmışlar ya da âşıklar tarafından *Şerife Hanım*, *Emine Hanım*, *Saliha Abla*, *Hediye Abla*, *Hacı Lûtfiye Hanım* şeklinde adlandırılmışlardır (Umsan, 1948: 5-9; Sural, 1963: 3066-3067; Kışmir, 1966: 2; Es, 1968: 5043-5044; M. Halıcı, 1985: 20-21; Ayva, 2005: 241, 258-259, 269, 274, 322; Ayva, 2006b: 581-596).

22. Yanlış mahlâs tespiti: Zeki Dalboy'un tanıtmaya çalıştığı *Recaî / Ricâî* mahlâslı âşık, Kemal Akça'nın da haklı tespitiyle yeni bir âşık olmayıp Silleli Âşık Nigârî'dir (Akça, 1940: 127-128; Ayva, 2005: 100).

Sonuç

Konya âşıklık geleneği içerisinde yetişmiş âşık, saz sanatçısı ve dinî-tasavvufî ortamdan beslenmiş şairlerin, şiirlerinde kullandıkları *takma adlardan / mahlâslardan* hareketle, Konya âşıklık geleneğindeki mahlâs alma / kullanma meselesini yukarıdaki gibi tespit ettik. Listeden de anlaşılacağı gibi gelenek, Konya'da farklı kültür ortamlarından beslendiği için zengin bir görünüm arz etmektedir. Mahlâs olarak, bir yandan ozan / baksı geleneğini hatırlatan *ozan* kavramını görürken, bir yandan dinî tasavvufî edebiyatın ürünü olan *kul, baba, dedeyi* görüyoruz. Yine, *mâhlas değiştirmeden ortak mâhlas kullanmaya* kadar mahlâsla ilgili çok çeşitli konular dikkatimizi çekmektedir. Eksiklerimizin olacağına bilinciyle, meslektaşlarımızın bizi mazur göreceğini umuyor ve çalışmamın Türk saz şiirine yararlı olmasını diliyorum.

KAYNAKLAR

- AKÇA, A. Kemal (1940), *Sillenin Halk Şairleri*, Konya.
- AKÇA, Kemal (1939), "Anadolu Halk Şairlerinden Silleli Âşık Figânî", Konya, III (30), Eylül, 1582-1585.
- AKÇA, Kemal (1944), "17 nci Asrın Saz Şâirlerinden Gezleveli Âşık Ömer", *Folklor Postası*, 1 (3), 1. Kânun / Aralık, 9-10, 17.
- AKÇA, Kemal (1945), "Baybağanlı Âşık Kul Mustafa / Hayatı ve Eserleri", *Folklor Postası*, 1 (5), Şubat, 7-8.
- ALPTEKİN, Ali Berat (2003), *Benden Toprak İstenir mi? / Öksüz Ozan*, Konya.
- ALPTEKİN, Ali Berat (2004), *Ağlayan Bayrak / Âşık Fethi Kadioğlu*, Konya.
- AYVA, Aziz (2003), "Âşık Ataroğlu ve Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, Güz, 59-79.
- AYVA, Aziz (2004), "Bilinmeyen Bir Âşık: Bozkırlı (Konya) Âşık Hüseyin", *Erciyes*, 27 (313), Ocak, 14-17.
- AYVA, Aziz (2005), *Konya Âşıklık Geleneği ve Âşık Ataroğlu Hayatı-Sanatı-Şiirleri-Şiirlerinin Tahlili*, Konya, 2 Cilt, Konya, XXIII + 1196 s. Danışman: Doç. Dr. Metin ERGUN, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- AYVA, Aziz (2006a), "Hadimli (Konya) Âşık Özhanî ve Şiirleri", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 2001*, Ankara, 19-35.

- AYVA, Aziz (2006b), "Konya Âşıklık Geleneğinde Kadın Âşıklar", Prof. Dr. Saim Sakaoğlu Armağanı, Konya, 581-590.
- AYVA, Aziz (2006c), "Günümüz Konya Âşıklık Geleneğinden Bir Sima: Âşık Kadioğlu (Fethi Kadioğlu)", *Kırk Bir Kere Edebiyat*, Konya, 2, Nisan-Mayıs-Haziran, 6-10.
- AYVA, Aziz (2006ç), "Bir Âşığın Âşık Oğlu: Âşık Hanoğlu (Oğuzhan Atar) ve Şiirleri", *Çalı*, 84, Temmuz-Ağustos, 18-19.
- AYVA, Aziz, (2006d), "Günümüz Konya Âşıklık Geleneğinden Bir Sima: Âşık Garip (Hasan Hüseyin Erden)", basımda.
- [ERGUN], Sadeddin Nüzhet-Mehmed Ferid [UĞUR] (1926), *Konya Vilâyeti Halkiyat ve Harsiyatı*, Konya; 2. bs., hzl. Prof. Dr. Hüseyin AYAN, Konya 2002.
- ERGUN, Saadeddin Nüzhet [1936], *Âşık Ömer*, İstanbul.
- ES, Selçuk (1968), "Hacı Lütfiye Hanım", *Türk Folklor Araştırmaları*, 11 (229), Ağustos, 5043-5044.
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp (1945), "Konyalı Halk Musikicileri I", *Folklor Postası*, 1 (9), Haziran, 5-6.
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp (1945), "Konyalı Halk Musikicileri II", *Folklor Postası*, 1 (10), Temmuz, 3-4.
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp (1946), "Konya Halk Sazcıları III", *Folklor Postası*, 2 (15), Nisan, 3-6.
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp (1946), "Konyalı Halk Sazcıları IV: *Silleli Halk Musikicileri*", *Folklor Postası*, 2 (17), Haziran, 7-8.
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp (1947), "Konya Saz Şairleri", *Konya*, 11 (108-109-110), Ekim-Kasım-Aralık, 3-4.
- GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp (1947), *Konya'da Musiki*, Ankara.
- HALICI, Feyzi (1982), *Âşık Şem'i / Hayatı ve Şiirleri*, Ankara.
- HALICI, Feyzi (1992), *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri / Güldeste*, Ankara, 674 s.
- HALICI, Mehdi (1985), *Konya Sazı ve Türküleri*, İstanbul.
- KAYA, Doğan (1994), *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsâtî*, Sivas.
- KİŞMİR, Celâleddin (1966), "Konyalı Halk Ozanları I, II", *Yeni Konya*, 8-10, 10-11 Ekim, 2.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1962), *Türk Sazşâirleri II / XVII. Asır Sazşâirlerinden: Gevherî-Âşık Ömer-Karaca Oğlan (dış kapakta Sazşâirleri)*, Ankara, 191-377 s.

- ÖZSOY, Bekir Sami (1981), Konyalı Altı Halk Âşığı, Konya, (Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans tezi).
- ÖZSOY, Bekir Sami (1986), Silleli Surûrî Hayatı ve Eserleri, Ankara (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), VII + 145 s. + Çalışmada esas alınan bir cöngün ve Surûrî hakkında yazılmış eski harfli yazıların fotokopisi.
- SAKAOĞLU, Saim (2003), "Konya'da Âşık Edebiyatı", Konya'da Düşünce ve Edebiyat Sempozyumu, 23-24 Mayıs 2003, Konya, 100-123.
- SURAL, Mahmut (1963), "Alime Hoca Hanım'ın Kişiliği ve Menteşeli", Türk Folklor Araştırmaları, 8 (166), Mayıs, 3066-3067.
- TAS, Gülşah (1996), Konya'lı Âşık Salihî, Konya, (Lisans tezi), 76 s.
- USLU, Abdurrahman (1998), Konyalı Üç Âşıktan Derlemeler / Abdullah Coşkun-Mehmet Atar[oğlu]-Zekeriya Özhan, Konya, (Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi), 95 s.
- USMAN, Raşit (1948), "Konyalı Emine Hanım", Konya, 118-119, Ağustos-Eylül, 5-9.
- YAKICI, Ali (1994), "Başlangıcından 20. Yüzyıla Kadar Konya'da Âşıklık Geleneği" Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi / Yeni Dönem, 2, Bahar, 177-201.